

Της **Νόνας Μολέσκη**
nonamoleski@hotmail.com

Ο ΤΕΡΑΣΤΙΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

«1984» του Τζορτζ Όργουελ σε σκηνοθεσία Λέανδρου Ταλιώτη

Το γραμμένο το 1948 μυθιστόρημα του Τζορτζ Όργουελ συνήθως χαρακτηρίζεται ως προφητικό. Πολλά έργα φαντασίας με αντικείμενο το μέλλον είχανε προβλέψει και προφητέψει δρόμους και τρόπους επιστημονικής αλλά και κοινωνικής εξέλιξης της ανθρωπότητας. Όμως, ο Όργουελ έκανε κάτι άλλο: έχοντας αναλύσει το πολιτικό υλικό που μάζεψε κατά τη διάρκεια της τόσο σύντομης (46 χρόνια) και τόσο γεμάτης εμπειρίες ζωής του (είχε υπηρετήσει ως υπάλληλος βρετανικών αποικιοκρατικών αρχών στη Βιρμανία, είχε ασπαστεί τον τροτσκισμό, είχε λάβει μέρος στον Ισπανικό εμφύλιο στον πλευρό των δημοκρατικών δυνάμεων, είχε παρακολουθήσει τον χιτλερισμό και τον σταλινισμό εν δράσει) και συνδυάζοντάς τα βιωμένα με φοβερή διορατικότητα, είχε ανακαλύψει και διατυπώσει τυπολογικό μοντέλο ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος. Το σύμβολο του μοντέλου είναι μια μπότα ενός οργάνου εξουσίας που πατάει το πρόσωπο ενός ξαπλωμένου στο έδαφος ανθρώπου.

Η συνεχής παρακολούθηση κάθε ατόμου που καταργεί κάθε όριο ιδιωτικότητας, η πλήρης υποταγή στο κυβερνών δόγμα, η επιβολή της Νέας Γλώσσας ως οργάνου κυριάρχησης στις συνειδήσεις, οι παρεμβατικές διαγραφές μνήμης, καθώς το παρελθόν πρέπει να αναδιαμορφώνεται σύμφωνα με τις ανάγκες του παρόντος και χάρη στην εξασφάλιση του δογματικά σωστού μέλλοντος, ο βίαιος εξαναγκασμός στην υποδούλωση και η εξόντωση αντιφρονούντων- να μερικά μόνο στοιχεία του οργουελικού μοντέλου. Το οποίο μπορεί να ταιριάξει με απελπιστική πληθώρα καθεστώτων υπό διαφόρων δικτατόρων και δικτατορίσκων που υπήρξαν, υπάρχουν και θα υπάρχουν.

Κάθε καλλιτεχνική ανάκληση του μυθιστορήματος του Όργουελ, κάθε θεατρική ή κινηματογραφική διασκευή και η βασισμένη σ' αυτήν παραγωγή, οφείλει να έχει ως κίνητρο το μένος των δημιουργών της ενάντια στην επιβαλλόμενη ανελευθερία και στον ολοκληρωτισμό, άσχετα από τη συγκεκριμένη πολιτική κατεύθυνση που στρέφεται. Μπορεί η πηγή του μένους να είναι το βίωμα ή το ιδεολογικό πιστεύω, μπορεί να στοχεύει τη Στάζι της Γερμανίας ή την Ελληνική Χούντα, το Γκουντάναμο ή το θεοκρατικό Ιραν, αλλά αυτός που ανεβάζει Όργουελ πρέπει να πάλλεται, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η δυστοπική Ωκεανία πρέπει να χρωματιστεί με αναγνωρίσιμα εθνικά χρώματα και κομματικά σύμβολα.

Η παραγωγή του «1984» του ΘΟΚ είχε δύσκολο δρόμο προς τη σκηνή. Αναβλήθηκε λίγο πριν από την πρεμιέρα, μεταφέρθηκε, άνοιξε τη φετινή σεζόν. Ο σκηνοθέτης Λέανδρος Ταλιώτης είναι υπερβολικά αόριστος στο σημειώμά του που ανοίγει το πρόγραμμα της παράστασης. Δεν επικοινωνώ με τη φράση του «... είναι δύσκολο να διαβαστεί το '1984' ως μια κριτική των σύγχρονων καπιταλιστικών κοινωνιών». Τα δύσκολα με τα οποία συναντήθηκε η παράσταση του Ταλιώτη δεν είναι μόνο οι αναποδιές αλλά ο τεράστιος ανταγωνισμός με την πραγματικότητα που οργιάζει. Το πουτινικό καθεστώς ψήφισε νόμο σύμφωνα με τον οποίο η χρήση της λέξης «πόλεμος» σε σχέση με την εισβολή στην Ουκρανία απαγορευόταν με ποινή φυλάκισης κι ενώ άνθρωποι όντως καταδικάστηκαν για 7 χρόνια, από το βήμα στην Κόκκινη πλατεία ακούγονταν την περασμένη βδομάδα ιαχές που καλούσαν σε ιερό πόλεμο με τη συλλογική Δύση. Οργουελικό!

Η διασκευή που χρησιμοποιεί ο Λέανδρος Ταλιώτης είναι των Ρόμπερτ Άικ και Ντάνκαν Μακμίλαν, ίδια που χρησιμοποίησε η Κατερίνα Ευαγγελάτου το 2016. Είναι φτιαγμένη σύμφωνα με τους κανόνες του σύγχρονου θεάτρου. Δεν θυμάμαι να ένιωσα μετά από την παρακολούθηση εκείνης της παράστασης την ίδια έγνοια, αν τα παιχνίδια με τον χρόνο που παίζουν οι διασκευαστές θόλωναν κάπως τα βασικά στοιχεία του οργουελικού συστήματος που έπρεπε να γίνουν αντιληπτά από το κοινό. Για το γραμμένο το 1948 μυθιστόρημα το 1984 ήταν το μέλλον, αλλά οι Άικ και Μακμίλαν δημιουργούν ακόμα ένα χρονικό επίπεδο, το 2050, όπου οι αναγνώστες του ημερολογίου του Ουίνστον Σμιθ μαθαίνουν για τα γεγονότα του παρελθόντος 1984.

Σε δεδομένες συνθήκες, με τον μικρό σκηνικό χώρο της Νέας Σκηνής και τον περιορισμένο αριθμό θεατών, που αν και διάβασαν το δημοφιλές μυθιστόρημα, μπορεί να συγχιστούν με τα χρονικά επίπεδα, ίσως να ταίριαζε μια διασκευή με πιο γραμμική αφήγηση. Ή ίσως η παράσταση να χρειαζόταν πιο... «διδακτικό» τόνο; Πιο μεγάλη έγνοια ως προς την επιτυχή παραλαβή των μηνυμάτων του μεγαλοφυούς αυτού έργου από το κάθε ένα θεατή στην αίθουσα; Θα ήθελα να αισθανθώ ότι οι δημιουργοί της παράστασης διακατέχονται, πέρα από τις καλλιτεχνικές φιλοδοξίες, από την επιθυμία να διδάξουν το έργο, να διαδώσουν τα νοήματά του. Τα συνθήματα του Κόμματος όπως «Η άγνοια είναι η δύναμη», δεν εξηγούν τη χρόνια συμπεριφορά των Κύπριων ψηφοφόρων; Οι δηλώσεις κι οι συμπεριφορές των πολιτικών ηγετών μας δεν είχαν συχνά σκοπό την μονόπλευρη παρουσία του εθνικού μας παρελθόντος; Ο Τούρκος ηγέτης δεν παρουσιάζει αλλαγμένο το παρελθόν για ν' αλλάξει το μέλλον; Η προπαγάνδα, τα μαθήματα μίσους από τα μικρόφωνα και τις οθόνες πόσες φορές έκαναν μαζικές πλύσεις εγκεφάλου ολόκληρων λαών;

Σίγουρα έχασα τον μπούσουλα στο σημερινό μου κείμενο και δεν είναι κριτική αυτό που γράφω. Θα μπορούσα απλά να πω ότι πίσω από τη σκηνοθεσία του έργου θα ήθελα περισσότερο πάθος και πιο αισθητή την παρουσία προσωπικού κινήτρου ως προς την επιλογή του. Προλαβαίνω να πω για την πολύ καλή δουλειά των τριών πρωταγωνιστών, του Ανδρέα Τσέλεπου, του Αλέξανδρου Παρίση και της Μαργαρίτας Ζαχαρίου, όπως επίσης του Λάκη Γενεθλή στα σκηνικά και κοστούμια και του Ανδρέα Μουστούκη στη μουσική του έργου.